

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας
Τομέας Ψυχολογίας

Η Μη λεκτική επικοινωνία σε διαπολιτισμικά πλαίσια

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ: «ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ»

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΑΓΓΕΛΟΥΣΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

Α.Ε.Μ.: 1562201400407/2014

ΕΞΑΜΗΝΟ: Ε΄

Ακαδημαϊκό έτος 2015-16

Διδάσκουσα: Καθ. Ντόνα Παπαστυλιανού

ΑΘΗΝΑ 2016

Περιεχόμενα

1. Περίληψη	3
2. Λέξεις κλειδιά	3
3. Θεωρητικό υπόβαθρο	3
3.1. Επικοινωνία.....	3
3.2. Διαπροσωπική επικοινωνία.....	4
3.3. Μη Λεκτική επικοινωνία	4
3.4. Διαπολιτισμική επικοινωνία.....	5
4. Περίληψη της ταινίας	5
5. Ανάλυση επικοινωνιακής συμπεριφοράς των ηρώων	6
6. Προτάσεις	7
7. Συμπεράσματα	8
Βιβλιογραφία	9

1. Περίληψη

Πολλές φορές αναγκαζόμαστε να βρεθούμε σε διάφορα διαπολιτισμικά πλαίσια στα οποία η επικοινωνία είναι δύσκολη από τη φύση της. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως είναι η άγνοια της γλώσσας του πολιτισμικού πλαισίου στο οποίο βρισκόμαστε. Η χρήση όμως της μη λεκτικής επικοινωνίας μπορεί να μας βγάλει από τη δύσκολη θέση στην οποία βρισκόμαστε και να μας εντάξει στο πλαίσιο ανώδυνα και καθολικά.

Η συγκεκριμένη εργασία έχει ως στόχο να μας παρουσιάσει τη μεγάλη σημασία της μη λεκτικής επικοινωνίας σε διάφορα διαπολιτισμικά πλαίσια εκεί όπου η λεκτική επικοινωνία είναι πολύ λίγο ικανή για να μας καθοδηγήσει και να μας απαλλάξει από επιπλέον άγχος. Δίνονται επίσης, χαρακτηριστικά παραδείγματα από την ταινία «Lost in Translation» για την οποία γίνεται κατά κόρον λόγος, συγχρόνως με την ανάλυση διαφόρων σχετικών εννοιών, οι οποίες θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε την σημαντικότητα της επικοινωνίας σε οποιαδήποτε μορφή της και κυρίως όταν είναι μη λεκτική.

2. Λέξεις κλειδιά

Επικοινωνία, Διαπροσωπική επικοινωνία, Μη λεκτική επικοινωνία, Διαπολιτισμική επικοινωνία

3. Θεωρητικό υπόβαθρο

3.1. Επικοινωνία

Η λέξη «επικοινωνία» προέρχεται από τη λέξη «κοινός» → «κοινωνώ» → έρχομαι σε επαφή ή μετέχω σε κάτι ή πληροφορούμε. Άρα, επικοινωνώ. Η λέξη «κοινωνός» σημαίνει λαμβάνω γνώση κάποιου πράγματος ή ακόμα – με την ευρεία έννοια – καθίσταται κάτι κοινό με κάποιον άλλον (Μ.Καζάζη, 1995). Σχετίζεται με τη λατινική λέξη *communicare* (κοινωνώ = μοιράζομαι, σχετίζομαι) και τις γαλλικές λέξεις του δεύτερου μισού του 14^{ου} αιώνα, *communiquer* και *communication* (Υ. Winkin, 1993).

Η επικοινωνία πάντως σήμερα δύσκολα μπορεί να οριστεί, ώστε να καλύψει με ένα ορισμό όλα όσα κρύβονται πίσω από αυτή. Ως όνομα επιστημονικού κλάδου, παραπέμπει σε ποικίλους ακαδημαϊκούς τομείς. Συνεπώς, υπάρχουν πολλά επίπεδα ανάλυσης της επικοινωνίας και σε κάθε επίπεδο, τα στοιχεία που συνθέτουν την επικοινωνιακή διαδικασία περιλαμβάνουν διάφορους παράγοντες που καθορίζουν το αποτέλεσμα (Μπ.Ντάβου, 2000). Στη συγκεκριμένη περίπτωση μας ενδιαφέρουν οι ενδοατομικές διεργασίες επικοινωνίας. Συνεπώς, η επικοινωνία πραγματοποιείται όταν ένας οργανισμός (πηγή ή πομπός) κωδικοποιεί πληροφορίες σε σήματα τα οποία στέλνει σε έναν άλλο οργανισμό (παραλήπτη), ο οποίος αποκωδικοποιεί τα σήματα και έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί καταλλήλως. Αυτό ορίζεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για να υπάρξει επικοινωνία (Μπ.Ντάβου, 2000).

Οι τέσσερις πιο γνωστές θεωρητικές προσεγγίσεις στη μελέτη της επικοινωνίας, είναι: η *μηχανιστική* προσέγγιση, η *συμπεριφοριστική*, η προσέγγιση *αλληλεπίδρασης* και η *συναλλακτική* (Ε.Κούρτη, 1995). Εδώ επικεντρωνόμαστε στην τέταρτη έννοια της επικοινωνίας.

3.2. Διαπροσωπική επικοινωνία

Για να δοθεί ένας ορισμός για τη «διαπροσωπική επικοινωνία» πρέπει να ληφθούν υπόψη όλες οι κοινωνικο-οικονομικές προσαρμογές που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια. Τα σημαντικότερα σημεία διαφωνίας των θεωρητικών έγκεινται στον αριθμό των συμμετεχόντων σε μια διαπροσωπική επικοινωνία, στη φυσική απόσταση μεταξύ τους, στους διαθέσιμους αισθητηριακούς διαύλους και το είδος της σχέσης των ατόμων που επικοινωνούν. Με τον όρο λοιπόν, «διαπροσωπική επικοινωνία» εννοούμε κάθε τρόπο άμεσης επικοινωνίας, λεκτικής ή μη, μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων (Ε.Κούρτη, 1995).

Η διαπροσωπική επικοινωνία θεωρείται μία από τις βασικότερες μορφές επικοινωνίας και τα θεμέλιά της τίθενται μέσα από την αλληλεπίδραση μητέρας-βρέφους, σχέση η οποία επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τη σκέψη και τα συναισθήματα του παιδιού ως θεμέλιο για τη ζωή του (Μπ.Ντάβου, 2000). Η διαπροσωπική επικοινωνία ξεχωρίζει από τις άλλες μορφές επικοινωνίας γιατί προϋποθέτει την ταυτόχρονη δράση όλων των αισθήσεων και των λειτουργιών τους. Θεωρείται η πιο πλήρης επικοινωνία (Μπ.Ντάβου, 2000). Σε μια άμεση διαπροσωπική επικοινωνία άλλωστε, η επίδραση είναι μεγαλύτερη διότι εκλείπει η απόσταση και παραμερίζονται τα προκύπτοντα προβλήματα (Μ.Καζάζη, 1995).

3.3. Μη Λεκτική επικοινωνία

Από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο χώρο της ψυχολογίας έχει εξακριβωθεί ότι οι άνθρωποι έχουν αναπτύξει την τέχνη της επικοινωνίας πολύ περισσότερο από άλλους οργανισμούς με ποικιλία επικοινωνιακών μέσων. Πέντε είναι τα πρωταρχικά επικοινωνιακά συστήματα σύμφωνα με τους Ellis & Beattie (1986):

- α. **Λεκτικό:** αφορά το λόγο, λέξεις, προτάσεις, κ.ά.
- β. **Προσωδιακό:** αφορά τον τονισμό, το ρυθμό και τις παύσεις του λόγου
- γ. **Παραγλωσσικό:** περιλαμβάνει όλους τους ήχους που συνοδεύουν το λόγο
- δ. **Κινησιακό:** αφορά κινήσεις του προσώπου, κεφαλιού, σώματος, χειρονομίες, κ.ά.
- ε. **Σταθερά χαρακτηριστικά αλληλεπίδρασης:** π.χ. πολιτιστικά στοιχεία, εμφάνιση, κ.ά.

Από τα παραπάνω το λεκτικό κομμάτι στην επικοινωνία καταλαμβάνει μόλις το 7%, ενώ το υπόλοιπο 93% καταλαμβάνεται από τα υπόλοιπα επικοινωνιακά συστήματα, τα οποία ανήκουν στη μη λεκτική επικοινωνία (Μπ.Ντάβου, 2000). Συνεπώς, η μη λεκτική συμπεριφορά καλύπτει μεγάλο εύρος από κινήσεις. Τέσσερις είναι όμως οι μη λεκτικές συμπεριφορές που θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές όσον αφορά στα μηνύματα των σχέσεων: η *εγγύτητα* (μεταδίδει οικειότητα, έλξη, κ.ά.), το

χαμόγελο (συναισθηματική διέγερση, αυτοέλεγχος, κ.ά.), το άγγιγμα (οικειότητα) και η οπτική επαφή (θαυμασμό, κ.ά.) (Ε.Κούρτη, 1995). Η μη λεκτική επικοινωνία αποκαλείται διαφορετικά και «*γλώσσα του σώματος*» ή «*σωματικός κώδικας*» (D.Miell & R.Dallos, 2011). Η μη λεκτική συμπεριφορά εμφανίζεται πολύ καθαρά στα έθιμα και τις παραδόσεις (χαιρετισμός, κίνηση κεφαλιού, κ.ά.) αφού η μη λεκτική συμπεριφορά διαμορφώνεται με τρόπους οι οποίοι πηγάζουν από τις κοινωνικές φόρμες (D.Miell & R.Dallos, 2011).

Η Παπαδάκη-Μιχαηλίδη (1996), αναφέρει σχετικά ότι σε καταστάσεις στρες τα άτομα ενεργοποιούν τα κατώτερα κέντρα του ανθρώπινου εγκεφάλου τα οποία αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο στον τρόπο έκφρασης, ελέγχονται ελάχιστα και εκφράζουν τα αυθόρμητα και τα πραγματικά συναισθήματά τους.

3.4. Διαπολιτισμική επικοινωνία

Μια μεταβαλλόμενη πολιτισμική πραγματικότητα εμφανίζεται εδώ και χρόνια, όπου η μετατόπιση των παραδοσιακών πλαισίων και η αναποτελεσματικότητα της λειτουργίας των παραδοσιακών αξιών στις νέες σχέσεις, καθιστούν το γενικό πολιτισμικό πλαίσιο αδιαπέραστο για το άτομο και το εκθέτουν σε ισχυρές δυσκολίες προσαρμογής και διαμόρφωσης της ταυτότητάς του (Ε.Κανακίδου & Β.Παπαγιάννη, 1998). Με τον όρο «*πολυπολιτισμική κοινωνία*» αναφερόμαστε στο κοινωνικό σχήμα που απαρτίζεται από μια σειρά απόλυτα διακριτών, κλειστών και ομοιογενών εθνοπολιτισμικών ομάδων (Χ.Γκόβαρης, 2001). Σε ένα τέτοιο σχήμα εμφανίζονται διάφορων ειδών διαπολιτισμικά επικοινωνιακά σχήματα σε διαφορετικά επίπεδα.

Λέγοντας «*διαπολιτισμική επικοινωνία*» εννοούμε την επικοινωνία η οποία επιτυγχάνεται ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς, είτε σε επίπεδο ατόμων είτε σε επίπεδο λαών. Η διαπολιτισμική επικοινωνία είναι μία διαδικασία που απαιτεί υψηλό επίπεδο εμπλοκής στην αλληλεπίδραση, δηλαδή τα άτομα που συμμετέχουν σε μία τέτοια επικοινωνία είναι ευαίσθητα σε κάθε ανταλλαγή πληροφοριών και εντάσσουν τις σκέψεις, τα συναισθήματά τους και τις συμπεριφορές τους στη διαδικασία της συναλλαγής (P.Smith & M.Bond, 2011). Για να είναι η διαπολιτισμική επικοινωνία αποτελεσματική θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στις προθέσεις των μερών της. Ο Wish (1979) αναφέρει ότι οι σταθερές σχέσεις θεωρείται ότι ποικίλουν ως προς τις πέντε διαστάσεις:

- α. Συνεργατική-ανταγωνιστική
- β. Βαθιά – επιφανειακή
- γ. Προσανατολισμένη στο στόχο – κοινωνικοσυναισθηματική
- δ. Ιεραρχική –ισότιμη
- ε. Επίσημη – ανεπίσημη

Οι επικοινωνίες είναι δυνατόν να είναι αποτελεσματικές ανεξάρτητα από το πώς χαρακτηρίζεται η σχέση των μερών τους, υπό την προϋπόθεση ότι και τα δύο μέρη απολαμβάνουν το επιθυμητό γι' αυτά είδος σχέσης (P.Smith & M.Bond, 2011).

4. Περίληψη της ταινίας

Στην ταινία της Sofia Coppola, «*Lost in Translation*», η οποία κυκλοφόρησε το 2003, περιγράφεται το θέμα της επικοινωνίας μεταξύ δύο ανθρώπων οι οποίοι

βρέθηκαν μακριά από τη χώρα τους για διαφορετικούς λόγους ο καθένας. Μια νεαρή, παντρεμένη με έναν εργασιομανή σύζυγο, ο οποίος την αφήνει πολλές ώρες μόνη και λείπει στη δουλειά του, ακολουθεί τον άντρα της στο Τόκιο της Ιαπωνίας και μένει για πολλές ώρες στο ξενοδοχείο ή περιφέρεται στα αξιοθέατα της Ιαπωνίας μόνη. Παράλληλα, ένας αμερικανός «ξεπεσμένος» σταρ, «γυρίζει» στο Τόκιο ένα διαφημιστικό για ούισκι, παραμελώντας την οικογένειά του η οποία βρίσκεται στην Αμερική και η επικοινωνία μαζί της γίνεται μόνο μέσω τηλεφώνου.

Κάποια στιγμή βρίσκονται και αποφασίζουν να περιπλανηθούν στην πόλη ώστε να τη γνωρίσουν, αυτή και τους κατοίκους της, αφηφώντας τους κινδύνους και μη γνωρίζοντας την γλώσσα των ντόπιων. Η κοπέλα αδιαφορεί για τη μέχρι τώρα ζωή της και προσπαθεί να βρει λύσεις στο αδιέξοδο που βρίσκεται κάτω από τη σκιά το άντρα της, ενώ ο ηθοποιός εκεί που δεν είχε κανένα ενδιαφέρον για τη δουλειά που του πρόσφεραν οι Ιάπωνες, ξαφνικά αποφάσισε να μείνει σε μία πόλη τελείως ξένη και να την εξερευνήσει.

5. Ανάλυση επικοινωνιακής συμπεριφοράς των ηρώων

Στην ταινία παρουσιάζονται δύο άτομα τα οποία μιλούν την ίδια γλώσσα (σε λεκτικό επίπεδο) αλλά δεν έχουν συναντηθεί μέχρι πρόσφατα. Πρόκειται για δύο τελείως διαφορετικά άτομα, τα οποία σε άλλη περίπτωση ίσως να μην είχαν πλησιάσει ο ένας τον άλλο. Η επικοινωνία τους με τους δικούς τους μέχρι τη στιγμή της γνωριμίας τους, ήταν μόνο λεκτική και αυτό σε επιφανειακό επίπεδο. Η κοπέλα επικοινωνούσε μόνο με το σύζυγό της, όταν αυτός επέστρεφε στο ξενοδοχείο για μικρό χρονικό διάστημα και μόνο μία φορά με τη μαμά της. Ο άντρας επικοινωνούσε τηλεφωνικά με τη γυναίκα του και λίγο με το γιό του. Είχε επίσης, επικοινωνία με τη διερμηνέα της ιαπωνικής γλώσσας, την οποία όμως απέφευγε να συναντήσει.

Η συνάντησή τους στην πορεία της ταινίας ήταν καθοριστική. Μεταξύ τους επικοινωνούσαν με όλες τις μορφές μη λεκτικής συμπεριφοράς που διέπουν τις σχέσεις των ανθρώπων, εγγύτητα, χαμόγελο, άγγιγμα, οπτική επαφή (Ε.Κούρτη, 1995). Αυτές οι συμπεριφορές καταλαμβάνουν και το μεγαλύτερο μέρος της επικοινωνίας τους τόσο μεταξύ τους όσο και μεταξύ αυτών και των Ιαπώνων, επαληθεύοντας έτσι τις έρευνες που υποστηρίζουν ότι η λεκτική επικοινωνία καταλαμβάνει πολύ μικρό ποσοστό στη διαπροσωπική επικοινωνία των ανθρώπων (Μπ.Ντάβου, 2000). Η σχέση στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ισότιμη και ανεπίσημη, σύμφωνα με τον Wish (1979), στην πορεία όμως αναπτύσσεται μια αρκετά βαθιά και συναισθηματική σχέση μεταξύ των δύο ατόμων (P.Smith & M.Bond, 2011).

Η επικοινωνία τους με τους Ιάπωνες ήταν ελάχιστη στην αρχή και περιοριζόταν μόνο σε επαγγελματικό επίπεδο για τον ηθοποιό ή σε προσωπικό επίπεδο για την κοπέλα. Στην πορεία όμως, υπήρξε πιο άμεση επαφή με το ντόπιο πληθυσμό και παρουσιάστηκαν αρκετά κοινά σημεία επαφής ή ακόμα και πολλά διαφορετικά. Η σκηνή με το «*καραόκε*» ήταν χαρακτηριστικό δείγμα επικοινωνίας των δύο λαών και η επικοινωνία πραγματοποιήθηκε μέσω της μουσικής και του χορού αργότερα.

Επίσης, η εμπλοκή τους στη ζωή της νύχτας και η επίσκεψή τους σε ένα σπίτι Ιάπωνα τους έδωσε την ευκαιρία να ενταχθούν περισσότερο στο πολιτισμικό πλαίσιο της χώρας που επισκέφτηκαν, «κερδίζοντας έδαφος» και αποκτώντας περισσότερη πρόσβαση σε μεγαλύτερη ποσότητα κοινών πληροφοριών (P.Smith & M.Bond, 2011).

Ένα άλλο φαινόμενο που παρατηρείται στην ταινία και είναι άξιο σχολιασμού είναι η έλξη που αναπτύχθηκε μεταξύ των δύο ατόμων. Ένα άτομο που βρίσκεται σε συνθήκες «απειλής»-απομόνωσης μπορεί να αποζητά τη συντροφιά άλλων προκειμένων να εκτιμήσει την ορθότητα των αντιδράσεών του μέσω κοινωνικής σύγκρισης, ώστε να λάβει βοήθεια και υποστήριξη όπου χρειαστεί. Έτσι, η βοήθεια μπορεί να είναι η κοινωνική υποστήριξη με τη μορφή της πληροφοριακής υποστήριξης, της αξιολογικής υποστήριξης, της λειτουργικής υποστήριξης ή της συναισθηματικής υποστήριξης (Κοκκινάκη, 2006). Η τελευταία είναι η υποστήριξη που πήραν και τα δύο άτομα μεταξύ τους, κάνοντάς τους να νιώσουν αγάπη, ενδιαφέρον και εκτίμηση το ένα για το άλλο. Η συναισθηματική υποστήριξη είναι ιδιαίτερα σημαντική στα πλαίσια των στενών διαπροσωπικών σχέσεων γιατί τα άτομα μπορούν να απευθυνθούν σε κάποιον ο οποίος τα αποδέχεται με σκοπό την επιβεβαίωση της αξίας τους (Κοκκινάκη, 2006).

Τέλος, χαρακτηριστικό είναι και το κομμάτι της μετάφρασης από τα Ιαπωνικά στα Αγγλικά μεταξύ σκηνοθέτη – μεταφράστριας - ηθοποιού. Οι Ιάπωνες χρησιμοποιούν ελάχιστες χειρονομίες σε σύγκριση με άλλους λαούς κατά τη διάρκεια των συζητήσεων με φίλους ή αγνώστους (Wakushima, 1996, στο P.Smith & M.Bond, 2011). Η *αμηχανία* που ένιωθε ο ηθοποιός κοιτώντας αποσβολωμένος τον σκηνοθέτη να προσπαθεί να του δείξει τις στάσεις που έπρεπε να πάρει για τη διαφήμιση είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται σε όλα σχεδόν τα άτομα τα οποία υποφέρουν από ανασφάλεια ή κοινωνικό άγχος όπως συνέβη με τον πρωταγωνιστή της ταινίας. Ο προσδιορισμός του «άλλου» ως «ξένου» σχετίζεται με τον τρόπο οργάνωσης της εκάστοτε κοινωνικής τάξης πραγμάτων. Ως «ξένος» προσδιορίζεται αυτός που δεν προβλέπεται ως μέρος της καθιερωμένης πολιτισμικής πραγματικότητας και μπορεί να αμφισβητήσει τα αυτονόητα στοιχεία αυτής της πραγματικότητας, όπως συνέβη με τους πρωταγωνιστές της ταινίας, στην αρχή τουλάχιστον (Χ.Γκόβαρης, 2001).

6. Προτάσεις

Αναφορικά με την επικοινωνία οι Miell & Dallos (2011) αναφέρουν ότι «όλες οι συμπεριφορές είναι επικοινωνία». Η επικοινωνιακή ικανότητα μπορεί να εξειδικευτεί σε σχέση με τις προηγούμενες ικανότητες της ταυτότητας του εγώ ως: ικανότητα κατανόησης των παραγόντων που παρεμβάλλονται αρνητικά στη διαπολιτισμική επικοινωνία, ικανότητα ερμηνευτικής επικοινωνίας σχετικά με τα σύμβολα στο διαπολιτισμικό περιβάλλον και ικανότητα διαλογικής επικοινωνίας, σχετικά με τον τρόπο που επηρεάζουν οι πολιτισμικές ταυτότητες τη διαδικασία υποκειμενικής νοηματοδότησης των πολιτισμικών συμβόλων (Χ.Γκόβαρης, 2001).

Πέρα από τη γλωσσική επικοινωνία η οποία γίνεται κατανοητή όταν ο ένας από τους δύο ή και οι δύο συνομιλητές γνωρίζουν τη γλώσσα του άλλου, υπάρχει και η μη λεκτική επικοινωνία η οποία διεξάγεται μέσα σε ένα πλαίσιο από κοινούς πολιτιστικούς κανόνες. Ωστόσο, υπάρχουν κανόνες συμπεριφοράς οι οποίοι αναγνωρίζονται από ποικίλα πολιτισμικά πλαίσια, υπάρχουν εκφράσεις προσώπου που αναγνωρίζονται οικουμενικά και αφορούν σε «θεμελιώδη» ανθρώπινα συναισθήματα όπως ο φόβος ή η απέχθεια (Miell & Dallos 2011).

Η Ε. Παπαδάκη-Μιχαηλίδη (1996), προτείνει κάποιες απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δημιουργία και τη διατήρηση των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων. Κάποιες από αυτές είναι οι παρακάτω:

α. Να επιδιώκουν τις αλληλεπιδράσεις με τους άλλους ανθρώπους και να βρίσκονται σε μέρη με πολύ κόσμο.

β. Να κατέχουν τουλάχιστον τις βασικές μη λεκτικές δεξιότητες, δηλαδή να είναι εκφραστικοί και ευαίσθητοι

γ. Ικανότητα προσαρμογής και συντονισμού συμπεριφοράς

δ. Ικανότητα προσαρμογής του συναισθηματικού τόνου με αυτό των συντρόφων τους

ε. Ακριβής καθορισμός και αμοιβαία αποδοχή των ρόλων

Συνεπώς, κατανοούμε ότι οι διαπροσωπικές σχέσεις είναι ένα πολύ δύσκολο κομμάτι που αφορά την επικοινωνία των ανθρώπων, ειδικά στο πλαίσιο διαπολιτισμικών ή πολυπολιτισμικών κοινωνιών.

7. Συμπεράσματα

Στην εργασία αυτή ασχοληθήκαμε με την επικοινωνία σε διαφορετικά διαπολιτισμικά πλαίσια. Με αφορμή την ταινία που σχολιάσαμε, αναλύσαμε θέματα όπως αυτό της «διαπολιτισμικής επικοινωνίας», της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας και είδαμε πώς συμβάλλουν αυτές στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων.

Η λεκτική επικοινωνία καταλαμβάνει πολύ μικρό μέρος στην ευρύτερη επικοινωνία των ανθρώπων, ενώ οι κινήσεις του σώματος, οι εκφράσεις, η εμφάνιση, οι πολιτισμικές συνήθειες, κ.ά. είναι μερικές μόνο από τις μορφές της μη λεκτικής επικοινωνίας των ανθρώπων οικουμενικά. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω μπορούμε να ασχοληθούμε σε άλλο πλαίσιο με την επίδραση της μη λεκτικής επικοινωνίας τόσο σε διαπροσωπικό επίπεδο όσο και σε διαπολιτισμικό και να διαπιστωθούν οι επιδράσεις που έχει κάθε τύπος επικοινωνίας σε διαφορετικούς ανθρώπους ή πολιτισμούς.

Βιβλιογραφία

- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: εκδ. Ατροπός.
- Κανακίδου, Ε. & Παπαγιάννη, Β. (1998). *Διαπολιτισμική Αγωγή*. Έκδ. δ'. Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Καζάζη, Μ. (1995). *Ανθρώπινες Σχέσεις & Επικοινωνία*, Αθήνα: εκδ. Έλλην
- Κοκκινάκη, Φ. (2006). *Κοινωνική Ψυχολογία. Εισαγωγή στη μελέτη της Κοινωνικής Συμπεριφοράς*. Αθήνα: εκδ. Τυπωθήτω
- Κούρτη, Ε. (1995). *Διαπροσωπική Επικοινωνία. Θεωρητικές Προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: εκδ. Μάγια.
- Miell, D. & Dallos, R. (2011). (επιμ. Α. Γκαρή) *Διαπροσωπικές Σχέσεις. Μια Συνεχής Κοινωνική Αλληλεπίδραση*. Μτφρ. Παναγιωτοπούλου, Π., Αθήνα: εκδ. Πεδίο.
- Ντάβου, Μπ. (2000). *Οι Διεργασίες της Σκέψης στην Εποχή της Πληροφορίας. Θέματα Γνωστικής Ψυχολογίας και Επικοινωνίας*. Αθήνα: εκδ. Παπαζήση.
- Παπαδάκη-Μιχαηλίδη Ε. (1996). *Η Σιωπηλή Γλώσσα των Συναισθημάτων. Η μη λεκτική επικοινωνία στις διαπροσωπικές σχέσεις*. Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Smith B.P. & Bond H.M. (2011). (επιμ. Παπαστυλιανού, Α.), *Διαπολιτισμική Κοινωνική Ψυχολογία*, (μτφρ. Κάγκου, Β.), Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg
- Winkin, Υ. (επιμ.) (1993), *Επικοινωνία*. Μτφρ. Διάφα, Μ & Παπαδάκης, Γ. Θεσσαλονίκη: εκδ. Μάγια